

KVALITATIVNE METODE

**ELEMENTI TEORIJE
NAUČNOG
OBAVJEŠTENJA**

NAUČNO MIŠLJENJE

- Osnovna osobina je da se teorijska misao na metodičan način sjedini sa što pouzdanijim i preciznijim iskustvenim podacima
- Dalje se razvija i provjerava naučna teorija, unapređuju metode i sredstva za prikupljanje podataka

METODE U POČETNOM RAZVOJU SOCIOLOGIJE

- Korišćenje metoda i rezultata drugih nauka- nedostaci
- Sekundarna analiza- primjenjuje se na podacima nastalim nezavisno od istraživanja

POSMATRANJE

- Praksa da se svi oblici prikupljanja podataka nazivaju posmatranjem- ankete, dokumenta, arhivski materijal, štampa
- Posmatranje je samo jedan oblik prikupljanja podataka
- Pojava se nalazi u neposrednom (potpunom ili djelimičnom) čulnom opažaju posmatrača

VRSTE POSMATRANJA

- Samoposmatranje (introspekcija)
- Opažanje spoljnih predmeta i pojava
- Epistemološka razlika i teškoća

NE MOGU SE NAZVATI POSMATRANJEM

- Obavještenja o pojavama dobijena od drugih lica koji su te pojave posmatrali
- Tačnost i pouzdanost podataka dobijenih posmatranjem istraživača je veća
- Istraživač je pripremljen za naučno posmatranje pojava za razliku od drugih lica

DVA NAČINAPRIKUPLJANJA PODATAKA VAN POSMATRANJA

- Prikupljanje podataka koji u društvu nastaju nezavisno od naučne djelatnosti
- Prikupljanje podataka za specifično naučne potrebe

PRIKUPLJANJE PODATAKA NEZAVISNO OD NAUČNE DJELATNOSTI

- Različite društvene djelatnosti- različite organizacije, preduzeća, državni aparat
- Društvo o sebi stvara obavještenja kao oblik pamćenja- tradicija, običaji, uspomene na događaje, ličnosti, umjetnost, religija, ostaci materijalne kulture

IZVORNA OBAVJEŠTENJA NASTALA ZA NAUČNE POTREBE

- Čitav postupak stvaranja podataka se nalazi pod naučnim nadzorom
- Izvorna obavještenja odgovaraju epistemološkim normama naučnog obavještenja (preciznost, objektivnost, sistematičnost...)

PODJELA POSTUPAKA ZA PRIKUPLJANJE PODATAKA

- ◉ Primarno iskustvo
- ◉ Naučno posmatranje
- ◉ Postupci za prikupljanje izvornih obavještenja za naučne potrebe
- ◉ Postupci za prikupljanje izvornih obavještenja nastalih nezavisno od naučnog istraživanja

PRIMARNO ISKUSTVO

- Sve ono što istraživač u svom ličnom iskustvu saznaje o društvu u kojem živi
- Nastaje u neposrednom odnosu pojedinca prema raznim sadržajima ličnog i društvenog života
- Uložen je i intelektualni napor- razna znanja, pretpostavke, shvatanja, ubjeđenja

OPŠTE OSOBINE NAUČNOG ISKUSTVENOG OBAVJEŠTENJA

- Veća planska usmjerenost
- Veća sistematičnost
- Veća objektivnost
- Veća preciznost

VEĆA PLANSKA USMJERENOST

- Svako naučno istraživanje ima jasno određen cilj
- Predmet istraživanja je teorijski razrađen
- Utvrđuje se koji su iskustveni podaci neophodni
- Utvrđuje se vremensko-prostorni okvir istraživanja

VEĆA SISTEMATIČNOST

- Nauku ne interesuju obavještenja o izdvojenim pojedinačnim pojavama
- Naučno objašnjenje se sastoji u otkrivanju širih uzročno-funkcionalnih okvira u kojima se nalaze uzroci i uslovi pojava

OSOBI NE SISTEMATIČNOSTI

- Sadržinska potpunost
- Utvrđivanje iskustvenog djelokruga
- Težnja za većom standardizacijom

SADRŽINSKA POTPUNOST IZVORNIH OBAVJEŠTENJA

- Sistematični podaci treba da sadrže obavještenje o svemu što se smatra relevantnim za objašnjavanje proučavanih pojava

UTVRĐIVANJE ISKUSTVENOG DJELOKRUGA

- Prostorno, odnosno teritorijalno i vremenski
- Utvrditi u kom iskustvenom djelokrugu treba ispitati postavljeni problem i za koji iskustveni djelokrug će važiti izvedena uopštavanja

ŠTO VEĆA STANDARDIZACIJA

- Uporedivost podataka je moguća samo ako su prikupljena obavještenja o istoj pojavi istovjetna
- Prikupiti smisaono istovjetne podatke
- Formalno-tehnička standardizacija (prikupljanje podataka na potpuno isti način)
- Smisaona standardizacija – elastična
primjena upitnika, isti upitnik ali sa objašnjenjima za lica koja teže razumiju problem istraživanja

VEĆA OBJEKTIVNOST

- Mogućnost nezavisnog provjeravanja podataka
- Proceduralno pravilo da se prilikom objavljivanja rezultata istraživanja iznose sva potrebna obavještenja o izvornim podacima i načinu na koji su nastali

VEĆA PRECIZNOST

- U formalnom pogledu- da li su pojmovni okvir, istraživački postupak i ostale faze istraživanja približno iste preciznosti
- U sadržinskom pogledu- utvrđivanje obima i vrsta grešaka koje su sadržane u izvornoj evidenciji

ISPITIVANJE NAUČNE UPOTREBLJIVOSTI IZVORNIH PODATAKA

- Kritički odnos prema izvornim obavještenjima a ne olako prihvatanje/ anketno istraživanje
- Temeljno ispitivati naučnu upotrebljivost i tačnost svakog podatka

ISPITIVANJE NA POJMOVNO- TEORIJSKOJ RAVNI/ kvalitetno slobodno vrijeme

Teorijska definicija

Operacionalna definicija

Prikupljanje iskustvene evidencije

OPERACIONALNA DEFINICIJA

- Operacionalnom definicijom se pomoću opažajnih elemenata utvrđuje sadržaj nekog pojma u ravni konkretnog
- Operacionalna definicija se sastoji u određivanju indikatora (pokazatelja) koji predstavljaju spoljašnje manifestacije apstraktnog koncepta/
poznavanje društvenih prilika ispitivanje sredine

RASNA ILI NACIONALNA ISKLUČIVOST

- Zatvaranje u rasne ili nacionalne okvire; razvijanje i njegovanje pozitivnih stereotipa o svojoj a negativnih o drugim grupama (V); latentno ili otvoreno ispoljavanje agresivnog raspoloženja prema drugim grupama (V)
- Pokazatelji – objektivno ponašanje na osnovu kojeg se može proučavati zatvaranje u rasne ili nacionalne okvire : stvaranje zatvorenih političkih i privrednih organizacija, otvaranje škola samo za te grupe, nacionalna štampa, njegovanje bliskih odnosa samo sa pripadnicima te grupe, teritorijalno izdvajanje...

TRI FAZE U STVARANJU ISKUSTVENE EVIDENCIJE

- Prikupljanje izvornih obavještenja
- Stvaranje iskustvenih naučnih podataka
- Stvaranje sistematske iskustvene evidencije

PRIKUPLJANJE IZVORNIH OBAVJEŠTENJA

- Zabilješke sa terena, statistička ispitivanja, arhivska građa, štampa, bibliografski, biografski podaci...

STVARANJE NAUČNIH ISKUSTVENIH PODATAKA

- Iz izvorne građe izdvajaju se sasvim određena obavještenja i pretvaraju u iskustvene naučne podatke
- Pomoću klasifikacija i mjerenja/uporedivost
- Preskakanje ove faze u anketnim istraživanjima

ISKUSTVENA EVIDENCIJA SINTETIČKE PRIRODE

- Prebrojavanje pojedinih vrsta iskustvenih podataka i njihovo razvrstavanje pomoću klasifikacija i mjerila
- 1. podaci o godinama svakog ispitanika
- 2. grupisanje ispitanika prema godinama npr. petogodišta (18-23; 24-29..18-27;28-37)
- 3. prebrojavanje izvornih podataka da bi se dobila starosna struktura ispitanika npr. procentualni opis starosne strukture
- Ukrštanje podataka/ pol-godine- slobodno vrijeme

VRSTE I UZROCI GREŠAKA

- 1. greške prilikom razrade programa istraživanja, izvor organizator istraživanja (nedovoljno jasno određen predmet istraživanja, neprecizna operacionalizacija pojmova, loše urađen uzorak, loše izabrani postupci za prikupljanje podataka)

2. Greške tokom prikupljanja podataka

- A) izvor lica koja prikupljaju podatke/
nestručnost lica, nesavjestan rad,
nepridržavanje proceduralnih pravila
- B) izvor lica koja daju obavještenja
  - Izvor nije kompetentan jer lica od kojih se traže podaci nisu u stanju da daju obavještenja potrebnog kvaliteta
  - Izvor nije vjerodostojan jer namjerno ne želi da saopšti neka obavještenja

NAUČNO PRIKUPLJANJE PODATAKA KAO DRUŠTVENI ODNOS

- Svako aktivno prikupljanje podataka o čovjeku i društvu predstavlja oblik društvenog odnosa između 1. lica koje prikuplja podatke, odnosno organizacije i 2. lica ili društvene grupe, organizacije od kojih se obavještenja traže

PRINCIP DOBROVOLJNOSTI

- Naučno prikupljanje podataka moguće se sprovesti SAMO na dobrovoljnoj osnovi

KARAKTERISTIKE DRUŠTVENOG ODNOSA

- Iskrenost i kvalitet podataka su važni kada su u pitanju obavještenja subjektivne prirode (političko gledište, lični planovi, život...)
- Dvostruki društveni odnos kod podataka nastalih nezavisno od istraživanja/djelovao je prilikom stvaranja podatka i prilikom traženja podataka od organizacije ili ustanove

- Neka obavještenja mogu da budu značajna za društveni ugled i društvenu moć društvenih grupa, organizacija i pojedinaca zbog čega ne žele da ih drugi znaju

VIDLJIVOST ISKUSTVENIH NAUČNIH OBAVJEŠTENJA

- ⦿ Javna
- ⦿ Tajna
- ⦿ Povjerljiva
- ⦿ Privatna

PREDUSLOVI ZA USPOSTAVLJANJE POVOLJNOG DRUŠTVENOG ODNOSA

- Da sredina u kojoj se prikupljaju podaci:
  - smatra da je problem koji se istražuje važan i značajan
  - smatra da nauka može pomoći da se nađe uspješno praktično rješenje
- Garancija da naučno istraživanje neće ugroziti društveni ugled lica i grupa koje se ispituju
- Objašnjavanje ciljeva istraživanja
- Izbjegavanje iznošenja vrijednosnih sudova i ocjena

POSTUPCI ZA OTKRIVANJE GREŠAKA U ISKUSTVENOJ EVIDENCIJI

- Ocjena potpunosti izvorne građe/
upoređivanjem sa planom prikupljanja
- Imanentna kritička analiza svakog
pojedinačnog izvora 1. treba da ocijeni
opštu vrijednost izvora (obaviještenost
izvora), 2. otkrivanje unutrašnjih
protivurječnosti u izvorima (npr. podaci u
anketi)
- Upoređivanje sa drugim nezavisnim
izvorima (veličina posjeda)

VJEŽBA

- Operacionalizovati pojmove: klasna isključivost, šovinizam, partiotizam
- Izabrati istraživački problem i obrazložiti zašto je izabran i koja je njegova društvena važnost
- Koje postupke za prikupljanje podataka biste koristili (podjela postupaka za prikupljanje iskustvenih podataka)